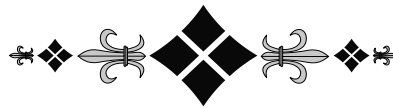

חוברת לימודים שבועית

פרשת בלק

כתה ז'

תשע"ח

תורת ה' תמימה

תלמוד תורה
משיבת
נפש

קרית ישמח משה
גני תקווה

נערך ע"י הרב דוד ויג

פניני הפרשה

פרשת בלק

"למה הכיתני?"

ידוע הסיפור על הכפרי, ששמע את דרשת הרב בבית הכנסת, שהנה משיח צדיקנו עומד לגאול אותנו, ולהעלותנו לארץ ישראל. בשמחה רבה חזר הכפרי הביתה, וסיפר לאשתו את דברי הרב. אמרה לו אשתו: אבל מה נעשה עם כל התרנגולים שלנו כאשר נעלה לארץ ישראל? מי יטפל בהם?

חזר הכפרי לרב, ואמר לו שלא בטוח שהוא יבא עם כולם לארץ ישראל, כי יש לו תרנגולים, ומי יטפל בתרנגולים? אמר לו הרב: זה נכון, אבל כאן הקוזאקים עושים לנו צרות, ובארץ ישראל יהיו יהודים ולא יעשו לנו צרות.

חזר הכפרי לאשתו, ואמר לה את התשובה של הרב. אמרה לו אשתו: אם כך, תבקש מהרב שייקח את הקוזאקים לארץ ישראל, ואנחנו נשאר כאן עם התרנגולים...

בואו נחשוב: פעם אחת ויחידה מאז בריאת העולם, ניתנה הזדמנות לבעל היים לדבר עם אדונו. סוף סוף יכולה האתון של בלעם לומר לבעליה משהו, לשוחח עימו. מה היה ראוי שתאמר? בבקשה רד ממני! באיזו זכות אתה משתרר עלי, חובש, רותם רוכב, קושר אותי??? אולי אדוני היקר נתחלף? כרע בבקשה על ארבע, ואני ארכב עליך...

ומה היא אמרה? למה אתה מכה אותי... תרתום, תקשור אותי, תרכב עלי, אבל בעדינות, אל תצליף בי עם השוט...

למה היא אמרה רק את זה???

התשובה היא: חמור נשאר חמור! אין לו שכל לבקש יותר מזה.

הצאר הרוסי עבר פעם בין חייליו. הם עמדו בשני שורות זה מול זה, כולם עם הרבותיהם שלופות, ומונפות למעלה. לפתע אחד החיילים הוריד את הרבו, ורצה להרוג את הצאר, לחתוך את ראשו. בתוך שבריר שניה החייל שמולו דחף את החרב של הרוצה, והצאר ניצל.

פניני הפרשה

כמובן שתפסו את הרוצה. הצאר נכנס לחדרו, ושלה לקרוא לחייל שהצילו. מי אתה? שאלו. – טוראי ולדימיר. עונה החייל. – הצלת את חיי מלכך. – זה חובתי, מלכני. – הצאר לא אוהב להישאר חייב לנאמניו. אמור לי מה תבקש? – אדוני המלך, אומר החייל, מפקד הבסים עושה לי צרות, הוא מתעלל בי, תצווה עליו שיפסיק להתעלל בי. – תקבל זאת, אמר המלך. אתה משוחרר! יצא החייל החוצה, ואז שלח המלך לקרוא למפקד הבסים. הנני מצוה עליך שתי ציווים. א. לא להציק יותר לחייל זה. שיעשה מה שהוא רוצה, ואתה לא עושה לו שום דבר. ב. אין להעלות את החייל הזה בדרגה. עד שישוחרר מהצבא, הוא יישאר חייל פשוט ביותר. אבל מדוע, שואל המפקד, הרי ממש מגיע לו דרגה גבוהה? – משום שאינני מעוניין במפקדים טיפשים. הרי היה יכול לבקש להתמנות למפקד הבסים או משהו כזה. הוא ביקש שטויות. אין לי צורך במפקד כזה! אותו רמה כמו אתונו של בלעם. ואולי גם אנחנו לפעמים כך מתנהגים? במקום לבקש מהשי"ת שיגאל את עם ישראל, ויבא משיח צדקינו, אולי לפעמים אנחנו מבקשים על שטויות???

ויבא אלוקים אל בלעם

בלעם היה בדרגת נבואה גבוהה, כמו משה רבינו. הז"ל דורשים את הפסוק: "ולא קם נביא בישראל עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", שבישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, וזה היה בלעם. משה ובלעם קיבלו מהשי"ת אותם כלים. מה עשה משה רבינו בכלים הללו? הוא היה אבי הנביאים, איש האלוקים, העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, זכה וזיכה את ישראל. ומה עשה בלעם בכלים הללו? ביקש להמית עם שלם שלא עשו לו שום רעה.

כמו אותו גנב העיירה, שהרב שמע אותו עומד ליד ארון הקודש בבית הכנסת, בוכה ומבקש מהשי"ת שיתן לו רוח הקודש... שאל אותו הרב: האם חזרת בתשובה שאתה כבר מבקש רוח הקודש? – אני יסביר לרב, עונה הגנב, פעמים רבות אני נכנס לבית לגנוב משהו, אבל בעלי הבית החביאו את האוצר שלהם, ועלי לחפש הרבה זמן עד שאני מוצא משהו, ובינתיים עלולים לתפוש אותי. אם היה לי רוח הקודש, זה היה מאוד עוזר לי לגנוב... זה הכוונה שהשי"ת גנו את

פניני הפרשה

האור שברא ביום הראשון לבריאת העולם לצדיקים לעתיד לבא. כי כאן בעולם הרשעים יכולים להשתמש בזה לרעה.

ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממניו כו כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר (כב, ו)

יש להבין בפסוק זה א. למה ביקש בלק מבלעם שיבא לקלל את ישראל ולא בקש ברכה לעצמו. ב. למה שינה את לשונו לומר "את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר" "היה צריך לומר ואשר תאור" "מואר" כמו" מבורך, "או יאמר אשר תברך" יבורך "כמו" יואר.

מתרין על זה ב"אור החיים הקן ("וכן הוא ב"כלי יקר"), "וכתב" כי לעולם ברכת בלעם כברכת חמור, "שבלעם לא היה לו שום כח לברך. רק לקלל יכול מצד היותו רע עין, ומצד מה שהיה יודע לכוון לרגע של זעם. ומי שבא אצלו לבקש ברכה, היה בלעם מסתכל במזלו שהרי היה גם קוסם, ובאם רואה שלפי מזלו עתיד הוא להתעשר ברכו ברכת עושר, והמתברך חשב שנתעשר מחמת ברכתו של בלעם. וזה גם מה שעשה לבלק כשברכו למלך, שראה במזלו כך. ובזה מיושב היטב, כיון שבלק הרי היה קוסם יותר מבלעם, וידע שבלעם"מברך" רק לפי מזלו של אדם, לכן לא בקשו שיבא לברכו אלא שיבא לקלל, כיוון שכוחו של בלעם הוא רק בלקלל וכשמוכן הוא לשון של" בלע" וחורבן. וזהו אומר" ואני ידעתי "שאני בלק מכיר את כוחותיך ש"את אשר תברך מבורך- "מבורך" לשון עבר שהוא כבר מבורך עומד מפני מזלו ורק את" -אשר תאור יואר" "יואר- "לשון עתיד שבאמת כוחך הוא לקלל בלבד.

(אור החיים הק' וכלי יקר)

וירא בלק בן ציפור (כב, ב)

כל ראיותיו של בלק היו על ידי ציפור ששמה ידוע, והיא הייתה מגלה לבלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי. להלן סיפור עם ציפור מסוג אחר, אלא שזה הלך לקדושה - וזה נפל לטומאה.

בזמננו אירע מעשה נפלא באדם בשם יוסף וליס, שהיה חילוני וגידל בביתו כל מיני סוגים של חיות ועופות, עד שביתו היה מעין גן חיות. עד שביום מן הימים עשה תשובה גמורה (והיום

פניני הפרשה

הוא מנכ"ל ארגון ערכים, והוציא מביתו כמעט את כל החיות והעופות, מלבד תוכי אחד שהשאירו על פי שאלת רב. התוכי הנ"ל היה מדבר, ולפני שבעל הבית שלו חזר בתשובה – הוא דיבר כבעל הבית דברי חולין. ועכשיו כשבעל הבית חזר בתשובה וכל דיבוריו היו של קדושה – גם התוכי חזר בתשובה ודיבר כבעל הבית. והנה ביום שבת קודש שכח בעל הבית את הכלוב של התוכי פתוח, והלה ניצל את ההזדמנות, ברח החוצה והחל לעוף עד שהגיע למגרש כדורגל. התעייף ונחת במגרש. אחד האוהדים ראה את התוכי היפה, לקח אותו לביתו והניחו בכלוב. ישב אותו אוהד על כורסת הטמבלוויזיה שבביתו, לחץ על השלט במטרה להדליק את הטמבלוויזיה, ופתאום שמע מישהו צועק שבת! הוא נבהל מאוד, הסתכל אנה ואנה לראות מיהו זה, ומי העיז לחדור לתוך ביתו ולצעוק לו 'שבת', ולתדהמתו הבין שזה התוכי. ביקש האיש סליחה וכיבה את הטלוויזיה. למחרת בבוקר התכונן לצאת לעבודה, ושוב שמע את המוכיח בשער קורא תפילין, תפילין. 'אשתו עברה בדיוק בסלון ללא כיסוי ראש, והפעם צעקה תוכי צניעות, צניעות!'

לבסוף פנה בעל הבית לרב העיר, וסיפר לו על כך שיש לוימוכיה בבית. אמר לו הרב אתה יודע שאתה לא משה רבינו, והקב"ה לא ידבר איתך ישירות לחזור בתשובה. אבל ה'יתברך שולח רמזים, ואם קיבלת רמז כזה עבה, והתוכי בא דווקא אליך ומוציא דווקא את המילים האלה מהפה – נראה שאם לא תחזור בתשובה זה קצת מסוכן. כי אחרי כל רמז משמים שהאדם מקבל ואינו חוזר בתשובה – השטן מקטרג, והקב"ה משתיק אותו ועונה לו שהאדם עוד יחזור בתשובה. אבל אחרי רמז כזה עבה – איך הקב"ה ישתיק את השטן? כששמע האיש את דברי הרב החליט לחזור בתשובה שלמה, וגם אשתו ובניו עשו תשובה. ולאחר שלמד הלכות אבידה ומציאה – מצא את בעלה אבידה והחזיר לו את התוכי.

כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל ("כג, כג)

המגיד מדובנא מבאר את כוונת הדברים באמצעות משל: אדם אחד שמע שבכפר נידח ביבשת רחוקה המציא מישהו משחה מיוחדת, אשר כל המורח אותה על גופו אינו נפגע לעולם מירי כדורים. החליט הלה לנסוע לשם, הוציא כסף רב על הוצאות הדרך, ולאחר טלטלות רבות שהתמשכו על פני תקופה ארוכה, הצליח להגיע למחוז הפצו. הוא קנה את המשחה בסכום עצום,

פניני הפרשה

משה אותה על גופו ונסע בחזרה לביתו. בדרך, פגעו בו שודדים וירו בו, אך למרבה תדהמתם התעופפו הכדורים סביבו ולא פגעו בו לרעה. השודדים שהיו משוכנעים כי אין זה אדם אלא שד, החלו בורחים מפניו, אך הוא צעק אחריהם שלא יפחדו אלא יבואו, והציע להם שיתן להם משקה וירימו כוסית לחיים... התפלאו השודדים: "הלא אנחנו רצינו להרע לו, מפני מה מזמין הוא אותנו לשתות עמו?" אך האיש לא נתן להם לתהות זמן רב, ומיד הסביר: "עד כה קינן בי חשש, שמא שילמתי כסף רב בחינם, ולמשחה שקניתי אין כל יכולת לעזור, אך אתם, ביריותיכם, הוכחתם לי שאכן שילמתי עבור דבר מועיל ועוזר." כאשר היה יעקב אבינו בביתו של לבן-ממשיך המגיד מדובנא - ניסה לבן לעשות לו כישופים שונים, אולם יעקב אבינו זכה לשמירה מיוחדת מן השמים והכישופים הללו לא הזיקו לו. את כח השמירה הזו העניק לזרעו אחריו, אך עדיין לא הזדמן לעם ישראל לבדוק את התועלת שבו באופן מעשי. כעת, כאשר הגיע בלעם ונסה להפעיל את קסמיו וכשפיו ולא עלה בידו, הבינו כי "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", "כעת הוכח שהקב"ה שומר גם עליהם, וכי, אכן, הם קיבלו ירושה טובה! נמצא, שמלבד הברכות שהעניק בלעם לעם ישראל, הוא נתן להם מתנה נוספת-בהראותו להם כי קסמים וכשפים אינם מצליחים להזיק להם, ולא לשווא רגזו עליו בלק פעמים!...

סיפור השבוע

"עמי, זכר נא מה יעץ בְּלֶבְךָ... לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

בְּכַפֵּר נִדַּח הַתְּגוּרֵר יְהוּדֵי עֲשִׂיר, וְלוֹ שָׂדוֹת תְּבוּאָה וּמַחְסֵי דָגָן, רִפְתוֹת וְדִירֵי עֵיזִים, בֵּית חֲרִשָּׁת לֵיזַן שָׂרָף וְעוֹד. בְּיָמִים הָיוּ מְשֻׁרְתֵינוּ הָרַבִּים מְנַהֲלִים אֶת הָעֲבוּדָה הָרַבָּה, וּבְלִילָה הָיָה שׁוֹמֵר מִפְּנֵי גַנְבִים וְחֵיוֹת רַעוֹת פֶּלֶב עֲנָק וּמִפְּחִיד. כָּל הַיּוֹם הָיָה הַפֶּלֶב קָשׁוּר בְּשִׁלְשָׁלוֹת בְּרִזָּל שְׁלֵא יִזִּיק לְאֵף אֶחָד.

הַיָּמִים חָלְפוּ, וּבְנֵיו שָׁל תִּיהוּדֵי גְדֻלוֹ, וְהוּא חָפֵשׂ אַבְרָךְ תַּלְמִיד חָכֵם שְׁיִלְמַד עִם בְּנָיו. הוּא נָסַע הָעִירָה, וּמִצָּא אַבְרָךְ יָקָר, וְהִצִּיעַ לוֹ לְבֹא אֵלָיו לְכַפֵּר, שֵׁם יִקְבֵּל מִשְׁפָּרַת בְּרוּחַ, בֵּית שָׁבוֹ יוֹכֵל לְשִׁבֵּת וְלִלְמַד בְּזִמְנֵי הַפְּנִי, כּוֹלֵל אֲרוֹן מְלֵא סִפְרִים, כְּמוֹ-כֵן פְּמוּכָן הוּא יִתֵּן לוֹ אֶכֶל וְכָל מָה שְׁאֵדָם צָרִיף. הַסִּפְּרִים הָאֲבְרָךְ וְעַכְרָ לְגוֹר בְּבֵית הָאֶבֶר.

פניני הפרשה

בַּחֲצַר הָאֶבֶר רוֹאֵה הָאֶבֶר הַיָּהוּ עֲנִיּוֹת מִפְּחִידָה, שְׁקֵמָה בְּאִשֶׁר הִיא רֹאֲתָה אוֹתוֹ, וְהַחֲלָה לְהִשְׁתַּלֵּל. אִךְ לֹא יִכְלֶה לַעֲשׂוֹת מֵאִמָּה. הַשְּׂרָשֶׁרֶת הֵיטָה מֵהוֹדֶקֶת לְצוּאָר הַכֶּלֶב, וְחוּץ מִלְפָּתָה פֶּה עֲנֵק מִלֹּא שְׁנַיִם מִפְּחִידוֹת, וְלִנְבַח בְּקוֹל רֶם, הוּא לֹא יִכַּל לַעֲשׂוֹת.

הָאֶבֶר, שְׁתֵּמִיד חַי בְּעִיר, וְלֹא הָיָה רִגִיל לְרֹאוֹת כְּאִילוֹ חַיּוֹת טָרֶף נוֹשְׁכוֹת, עֶמֶד מוֹל הַכֶּלֶב וְלֹא הִבִּין: הֲרִי זֶה צֶעַר בְּעֲלֵי חַיִּים, יְצוּר מִסִּבֵּן, קָשׁוּר בְּשְׂרָשֶׁרֶת שְׁחוֹתֶכֶת לוֹ אֶת הַגְּרוֹן, וְדַאי שְׁלִכְנָה הוּא כֶּף צוּעֵק. הוּא הִפֵּשׁ בְּפִים וּמִצָּא סִפְרִיָּה, וְהִשְׁלִיךְ אוֹתָהּ לְכֶלֶב. הַכֶּלֶב תִּפֵּס אֶת הַסִּפְרִיָּה וּבָלַע אוֹתָהּ בְּשִׁבְעֵי עוֹת רְצוֹן. הוּא נִכְנָס לְבֵית וּמִהָרָה לְהוֹכִיחַ אֶת בַּעַל הַבַּיִת: רַחֲמָנוּת עַל הַכֶּלֶב הָאֲמֵלֵל, שֶׁחָרַר אוֹתוֹ, וְתָן לוֹ אֶכֶל טוֹב, וְתִרְאֶה שֶׁהוּא לֹא כָּל כֶּף מִסִּבֵּן...עֲנָה לוֹ הָאֶבֶר: הַכֶּלֶב הַזֶּה הוּא חַיֵּית טָרֶף. מִסִּבֵּן מְאֹד לְשַׁחֲרַר אוֹתוֹ. וְהַמְלַמֵּד בְּשָׁלוֹ: כְּתוּב בְּתַהֲלִים "וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", חוֹבֶה לְרַחֵם עַל כָּל יְצוּר בְּעוֹלָם. אָסוּר כֶּף לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ.

רֹאֵה הָאֶבֶר שֶׁהַמְלַמֵּד תָּמִים וְלֹא מִבִּין, עֲזוּב אוֹתוֹ וְחָלַף לַעֲסָקָיו. בְּעֶרְבֵי הוּא חוֹר וְרֹאֵה שֶׁהַמְלַמֵּד עֲדִין לומד עם הילדים, מִפֶּשׁ מֵתוֹק הָיָה לְשִׁבְתָּה וְלִשְׁמֹעַ אֶת לְמוֹדָם. בְּשִׁפְטֵימוֹ, עֶמֶד הַמְלַמֵּד לְצִאָתָה לְחַדְרוֹ. יֵצֵא בַּעַל הַבַּיִת הַחוּצָה וְשֶׁחָרַר אֶת כֶּלְבוֹ, וְהִזְהִיר אֶת יְלָדָיו לֹא לְצִאָתָה עִתָּה הַחוּצָה. הַמְלַמֵּד יֵצֵא, וְאַחֲרֵי רֵגַע אֶחָד כְּבֵר שָׁמְעוּ אֶת צְעָקוֹתָיו הַנוֹרְאוֹת: 'הִצִּילוּ... בַּעַל הַבַּיִת יֵצֵא מִיַּד הַחוּצָה, וְרֹאֵה אֶת הַמְלַמֵּד שׁוֹכֵב עַל הַרְצָפָה וּמַעְלֵיו הַכֶּלֶב הַמִּפְּחִיד הַעוֹמֵד לְקַרְעַת אוֹתוֹ. וְהַמְלַמֵּד צוּעֵק: אֵיךְ אַתֶּם מְרַשִּׁים לְחַיָּה כָּל כֶּף מִסוּפְנֵת לְהִסְתוֹבֵב כֶּף לֹא קָשׁוּרָה...

זֶה כְּמוֹכֵן מִשָּׁל, וְהַנְּמִשָּׁל: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ שֶׁבִּלְק שׁוֹלַח לְהַבִּיא אֶת בְּלָעִים שִׁינְקָל אוֹתָם, בְּלָעִים מִגֵּיעַ אֶכֶל לֹא מִקָּלָל, הוּא צָדִיק, הוּא רַק מְבַרֵךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִבִּינוּ מַה רַע בְּבָלָעִים? מִדּוּעַ כְּתוּב שֶׁהַמִּדּוֹת שָׁלוֹ הֵם: עֵינֵי רָעָה, נֶפֶשׁ רַחֲבָה, רוּחַ גְּבוּהָה? מִדּוּעַ הוּא מְכוֹנָה בְּלָעִים הַרְשָׁעִים? הֲרִי לְהַפְּךָ, הוּא בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁמְבַרֵךְ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל...הֲרֹאֵה לָהֶם הַשִּׁי"ת, עַד עֲכָשׁוּ בְּלָעִים הָיָה קָשׁוּר בְּחֶבֶל. רַק שֶׁחָרַר אוֹתוֹ הַקַּב"ה לְרַגַע אֶחָד, וּמִיַּד הוּא הִחְטִיא אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עַד שִׁמְתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע אֶלֶף יְהוּדִים. זְהִירוֹת. כֶּלֶב נוֹשֵׁךְ הוּא מִסִּבֵּן מְאֹד. אֲנַחְנוּ עִתָּה לְפָנֵי הַחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל, וְצָרִיכִים לְהִזְהֵר מְאֹד מִכָּל מִינֵי כֶּלְבִים רוֹחֲמֵי, שְׂאוּלֵי אֲנַחְנוּ עֲלוּלִים לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, לֹא לְהַבִּין כְּמָה הֵם מִסִּבֵּנִים, לְהַסְבִּיר לְאָבָא אוֹ לְאִמָּא שְׁנֵה בְּסִדְר... חוֹבֶה עָלֵינוּ לְזַכֵּר לְתֵמִיד: אָבָא וְאִמָּא יוֹדְעִים בְּדִיוֹק אֵיזָה חַיָּה אוֹ אֵיזָה דְּבֵר הוּא מִסִּבֵּן בְּשִׁבְלֵינוּ, וְאֲנַחְנוּ חַיִּים

פניני הפרשה

לסמך עליהם לגמרי, ולשמע ולקבל את דעתם ולעשות רק מה שהם מרשים, בלי שום ובוהים. הם יודעים מה טוב לנו, ומה עלול לנשך אותנו. שיהי לבלנו חפש פשר ונעים.

מצוה בפרשה בלק

מתלמוד תורה קרית הרצוג בני ברק

כל הזכויות שמורות

תרי"ג מצוות נאמרו בסיני בא מיכה והעמידם על שלשה (מכות כ"ד).

שנאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה השם הורש במקו כי אם עשות משפט, ואהבת זוסד, והצנע לכת עם השם א. הפטרת בלק. מסביר המהרש"א לא שמגרע מהמצוות, אלא שבפירטי המצוות אתה מוצא דברים שלא כל אוד יכול לקיימם, כי וולק מהמצוות שייכים רק לכהנים וולק רק לישראלים, על זה כל נביא בדורו לפי מצב הדור התקין כללים שאם יהיה מושלם בכלל יפה להיות בן עולם הבא עד שבא וזכוק והעמידם על אות שנאמר "צדיק באמונתו יחיה".

הספור אדם שקיים מצות אהבת חסד בהצנע לכת כל ימי חייו.

בארץ פולין לא היה מלך כמו בשאר ארצות, אלא היו נסיכים ובעקר פריצים. היו אלו אנשים משפעים בכסף ועירות, ויערות גדולות היו רשומים על שמם.

העירות של הפריצים נקראו אחוזה ובאחוזה היה גרים אנשים רבים שהיו עובדים אצל הפריץ, ובדרך כלל היו משתכרים פרוטות בודדות, אנשים אלו הרגישו בעבדים, היו עובדים מבקר עד ערב בשדות, ברפתות ובלולים את כל היבול היו מביאים לפריץ והם באמור הרויחו כדי מהיתם בצמצום רב.

לפריץ היה מנהל משק שהיה מוכר את היבול שצמח בשדות בדמים מרבים עסקאות אלו היו נחתמים פעמים על ידי הפריץ בעצמו ופעמים על ידי מנהל המשק, כמו כן היה מוכר בהמות לשחיטה או לחרישה חלב גבינה על כל התעשייה הענפה, כל הדברים הללו היו הכנסות לאוצרותיו של הפריץ. עם הכסף שהרויח לפעמים היה מרחיב גבולותיו על ידי קניית אחוזות נוספות, ופעמים היה מבזבז את הכנסותיו בהוללות זולה ובמשתאות וחגיגות עם חבורת פריצים וקבוצת הוללים. מפה לאזן הלכה השמועה על צייר בעל פשרון מדהים של דיוק, אמרו עליו שאילו היה מציר סוס היה נראה כל כך אמתי עד שהעגלון מקפץ מולו ומנסה לרפב עליו. הערשל קוטיין היה שמו. ידי זהב היו לו, אבל הערשל לא היה טפשו, ידע להעריך נכון את המתנה שהשם נתן לו והיה גובה דמים מרבים מאד על יצירותיו. פריצים היו מבקשים ציורי נוף וכדומה על קירות שלמות בארמונם המפאר והערשל לא אכזב, כל תמונה שלו היתה כל כך טבעית עד שבאשר ציר גן מקף שושנים היה לך תחושה שאתה נמצא בו עכשו עד שהיית

פניני הפרשה

מנסה להריח את ריח השושנים. לא היה פריץ או נסיד באזור שלא היו לו כמה קירות ולמצער כמה תמונות קיר ענקיות מפרי מכהולו של רבי הערשל.

השמועה היתה שפעם ציר הערשל לפריץ סוס בגדל טבעי ושם אותו בשוק עברו מאות אנשים לידו ואף אחד לא התפעל, התאכזב הפריץ מדוע אנשים לא נדהמים מהיצירה הנפלאה שלד, ענה הערשל כי זה נראה כל כך טבעי עד שחושבים שזה סוס רגיל ומה יש להם להתפעל, רצונך שאוכיח לך, אחתוך את התמונה לשני הצאים ואז תראה מה שיקרה? ואכן הערשל חתך את התמונה לשנים וכל האנשים נדהמו לראות שאין זה סוס אמתי אלא ציור ותמונה.

הערשל היה מסור לעבודתו והיה עובד ממוקדם בבקר עד השעות המאוחרות של הלילה, בכל יום היה משכים בעוד ליל באשר עדין חושך ואפלה כסתה את היקום לקח את שקית הפלית והתפלין שלו ואץ לבית הפנסת לתפילת שחרית הפוזה. היה מתפלל במנין בעלי הפלאכה הקרוי מנין "תרח" בו מתפללים לפני תנין החמה שרק בדיעבד זה פשר. אף מנחה וערבית לא יכל להרשות לעצמו להתפלל במנין, והיה מפסיק לזמן קצר בעבודתו כדי להתפלל תפלות אלו. באזור תמורת ציוריו הנפלאים היה גובה ממון רב, אלא שאחד הפלאים היה היכן הוא אוגר את כספו.

משפחה לא היתה לו, מעולם לא התחתן ומפילא ילדים לא היו לו. בודד וערירי היה האיש, בשבתות היה אוכל אצל רבי נח ליב המלמד תמורת שלושים פרוטות שהיה משלם לו שבר סעודתיו. ביתו לא היה אלא הרבה קטנטנת בה נכנסה מפת עץ ישנה וארון קיר, שלחן שנתמד בקיר עקב צליעתו ושני שרפרפים (כסאות בלי משענת) הקירות היו מקולפי טיח ונעדרו צבע הבלטות שבורות ומרוסקות המקום זעק לנקיון עד לב השמים. גם לגופו לבש "מחלצות", בגדים מרפטים באמרו שביין כה הבגדים מתלכלכים בצבע, וחבל לקנות בגדים יקרים. הפעדנים שעלו על שלחנו היו לחם יבש ומרק גריסים דלוח, הרושם היה שגר כאן הקבצן העולמי. גנבי האזור בקרו בביתו פעמים רבות והפשו ופשפשו בכל סנטימטר רבוע אף לא מצאו פרוטה. חידת האזור היתה היכן מחביא הערשל את כספו. ירא שמים היה הערשל בשבתות עת שבת מפלאכתו ישב בבית הפנסת וקרא את התהלים בהשתפכות הנפש כבן עליה ממש. גם תפלותיו בשבת שלא מהר לעבודתו היו מתונות ומלאות ערגה. בנוסף לכך היה הולך לשעור פרשת השבוע עם רש"י. יודעי דבר ידעו לספר שבאחת השבתות הזמן לפריץ פולגני לשם ציור

פניני הפרשה

ולא היה מוכן לבוא אפילו שהצע לו פסח רב, ובמקביל גם אויבים בענשו, והיו אז שצידדו שיש בזה פקוח נפש ומותר לו לעשות מלאכה ביוון שהפריץ התפונ לכבודו שהציור יהיה גמור לפני נשא הפריצים שהתעתד לעשות אך הוא התעקש והיה מוכן למסר נפשו ואמר לשלוחי הפריץ: את השבת איני מחלל ויהי מה.

למרות היותו ירא שמים לא זכה לקרטוב של כבוד על זה, ההפך הבריות בעסו עליו וקראו עליו את הפתגם עכבר רובץ על דגרי זהב. הערשל לא שם לב לאיך שהבריות בישוהו והוא המשיך לילך בדרכיו בהבנתו. גבאי צדקה נפו לא פעם את מזלם אצל הערשעל בקשו התחננו העתירו על מצבים מסמרי שיער מצוקות אנושיות נוראיות והערשל אף פרוטה אחת לא נתן לצדקה. בשתיו לוחצים אותו מדוע אינך הושש שהעני ימות מרעב, היה עונה בלאחר יד שילך לשמריהו מוכר הקמח ויקבל.

גם רב העיר בקש ממונו כמה פעמים לצרכי צדקה דחופים ביותר ואף האריך בדבריו הרי אין פסח וזהב מלויים לו לאדם בשעת פטירתו אלא מעשיו הטובים בלבד, הערשלע, יש לך אפשרות שיקראו את בנין התלמוד תורה על שמך או על שם הוריה, ויזכר שמך לדורות וכל הדברים נפלו על אזנים אטומות.

ביון שפך התרחקו ממונו הבריות ואפילו בשמחת תורה עת נותנים גם לילדים עליות לא זכה בעליה לתורה. הערשל השלים עם המצב ולא נראה בכלל מטורד מהענין. מידי פעם היה רבי נח ליב נכנס אל בוכו של הערשלע בלילות לשוחח עמו קמעה, מעט מנפלאותיהם של צדיקים, מעט על פרשת השבוע וגם על תחדשות העולמיות. והערשל מצדו היה משתף את נח ליב ביצירותיו, מה מציר לאדון פלוני ומה לאלמוני. ובצאתו היה מכריז רבי נח ליב להתראות בשבת קודש. והערשל כפובן לא שכח לבוא אליו כפי שלא שכח לשלם לו טבין ותקילין על סעדותיו שאכל. רבי נח ליב המלמד היה משתפר בצמצום רב לפרנסתו ופעם אחת ביום המישי ראה שלא נשאר לו פרוטה לפורטה לקנות צרכי שבת. הוזדרו לרבי שמריהו מוכר הקמח ובקש ממונו לקבל מצרכי מזון בהקפה, רבי שמריהו קבלו בסבר פנים יפות והעניק לו ביד רחבה כל הפצו ורשם בספר הזכרונות את הסך הכללי. אחר כך פנה לרבי גבריאל הקצב וגם הוא העניק לו לכבוד שבת פאות נפשו וגם הוא פתב בספר. שני נדבנים אלו התפרסמו בעיירה ועשו להם כבוד רב מעולם לא דרשו את החובות מספיק היה שהם רשומים. מצבו הדהוק של

פניני הפרשה

רבי נח ליב המשיך ואף לשבוע שאחריו לא היה לו כסף לקנות. הוא התבייש מאד לפנות שוב לרבי שמריהו כי עדין לא שלם על החוב הקודם לכן אפיין את מחו למצוא רעיון מניין ישיג כסף, ופתאום הבזיק רעיון במוחו מדוע לא אבקש מהערשלה, אמת שבלם אומרים שהוא קמצן, אך בכל זאת כהכרת הטוב שאוכל כל שבת בבתי אולי יעתר לי וילווה לי כמה פרוטות לקנות מצרכי שבת. אומר ועושה הזדרו להערשלה בערב ודבר עמו על פרשת השבוע כמו שעושה מפעם לפעם, בפיוס דבריו שטח את בקשתו ואמר: אנה הלזה לי כמה פרוטות לקנות מצרכי שבת, ותנכה לי אותם כמה שאתה משלם לי שלושים פרוטות בכל שבת. כאן הפתע מאד בשעהערשלה אומר לו: אין לי כסף למה לא תלך לשמריהו מוכר הקמח?

נפגע רבי נח ליב עד עומק נשמתו מדוע הערשלה לא מוכן להלוות לו יצא מנינו בחרי אף. אמנם הערשלה המשיך לאכול בביתו בשבת ואף היה משלם לו שלושים פרוטות בדיוק כמו שקבעו אך יותר לא דבר עמו מאומה.

עברו שנים הערשלה הזמין אמנם המשיך בעבודתו אך בעצלתים עד שנפל למשכב, חכרת בקור חולים היו אצלו פעם או פעמים אך מצבו התדרדר חיש מהר, וכשהגיעו בשלישית בקש מהם להזמין לביתו את החברה קדישא. בשהם באו אמר להם שהתכריכים מנחים בארון זה וכן יש שם דמי קבר וקבורה בנהוג, משניסו לומר לו שהם רוצים יותר סבב פניו קרא שמע ישראל השם א' השם אחד ויצאה נשמתו.

בלית ברירה קברו אותו החברה קדישא בקצה בית הקברות. מלזים רבים לא היו לו, מעט מאד אנשים התנדבו ללוותו וכלם לקחו אל לבם איך לא להמשיך את המורשת שלו הקמצנות. עד ש...

ויהי ביום החמישי ותהם כל העיר. ירחמיאל המטפל בפושפחה גדולה היה הראשון שבא לרב ואמר שאין לו כסף להכין צרכי שבת. הרב עדין לא שער מה עתיד להיות נתן לו צדקה ביד רחבה. לא עברו עשר דקות והגיע אדם נוסף אל הרב וגם הוא בקש מצרכי מזון לשבת קודש, התפלא הרב אבל גם לו נתן ביד רחבה.

כשהגיע השלישי שאלו הרב ואיך הסתדרת עד היום, ענה עד היום היה רבי שמריהו ורבי גבריאל נותנים לי אבל היום הם לא נותנים יותר, ואומרים שאין להם. לכן עתה באתי. תוף כמה שעזות התאספו עשרות אנשים בבית הרב וכלם מבקשים צרכי שבת.

פניני הפרשה

קרא הרב לרבי גבריאל הקצב ולרבי שמריהו מוכר הקמח ושאלם מה היום מיומים, מדוע הפסיקו לתת לאנשים מצרכים לשבת, ענו ואמרו כבוד הרב איננו עשירים, אנו עמלים מאד להשיג פת לחמנו ומאין נספק לכל הענים את צרכי השבת.

ומה היה עד היום חזר הרב ושאל. כבוד הרב: עד היום היה הערשל הציר משלם לנו בכל מוצאי שבת את כל החובות שעשו העניים לכן יכלנו להמשיך לתת להם. אמנם הוא הזהיר אותנו באלפי אזהרות לא לגלות לאיש ואנו קימנו את דבריו. אבל עכשו שהערשל מת מי ישלם לנו. נבהל הרב מאד וחשב מסתבר שהערשל היה גומל חסדים הגדול ביותר באזור, לעצמו לא השתמש בכלום וכל שכרו שהרויח מעמלו מבקר ועד ערב היה נותן צדקה בסתר שאף אחד לא ידע. כמה חמאו ופשעו כלפי אדם זה שכל כך בזוהו והשפילוהו ולא כבדוהו כראוי. מיד עשה אסיפה לכל אנשי העיר והספידו הספד גדול מאד כראוי לאיש צדיק וחשוב, ומים הרב את דבריו כמה צריכים לדון את השני לכף זכות. וכדי לפייסו צוה הרב שלאחר אריכות ימיו ושנותיו שיקברוהו ליד הערשעל זה.

המסקנה: הוי דן את כל האדם לכף זכות.

מקורות: מעשיהם של צדיקים במדבר עמוד 283. ועוד...

בברכת שבת שלום

הרב דוד ויג

פניני הפרשה

שאלות לזוהרה ושינון

- א. מה ראה בלק? ומה אמר?
- ב. מנין שמואב ומדין היו שונאים זה את זה? למה עשו שלום ביניהם? ולמה לקחו עצה דווקא ממדין?
- ג. מה לומדים מהפסוק: "בעת ההיא"?
- ד. מה הפשט "פתורה"? ומה הכוונה בפסוק "ארץ בני עמו"?
- ה. למה השרה הקב"ה שכינתו על נביאי עובדי כוכבים?
- ו. מה הכוונה בפסוקים: "לקרא לו"? "הנה כסה את עין הארץ"? "והוא יושב ממלי"?
- ז. מה הפשט "אולי אוכל נכה בו"? ומה הכוונה בתורה "וקסמים בידם"?
- ח. למה שאל הקב"ה את בלעם: "מי האנשים האלה עמך"?
- ט. מה התכוון בלעם באמר להשי"ת "בלק... מלך מואב שלח אלי"?
- י. מנין שבלעם שנא את ישראל יותר מבלק?
- יא. מה התכוון הקב"ה באמרו לבלעם "לא תלך עמהם"? "לא תאור את העם"? "כי ברוך הוא"?
- יב. מה היתה כוונת בלעם באמרו לשרי מואב "מאן ד' לתתי להלך עמכם"?
- יג. מנין לומדים שבלעם היתה לו רוח גבוהה? נפש רחבה?
- יד. מה היתה כוונת השי"ת באמרו "אם לקרא לך"?
- טו. למה חבש בלעם בעצמו את האתון? ומה אמר הקב"ה?
- טז. איזה מלאך בא לבלעם? ומה הכוונה "כי הולך הוא"?
- יז. למה ראתה האתון את המלאך ולא בלעם? ולמה בא המלאך בחרב?
- יח. למה אמרה האתון לבעלם זה שלש רגלים?
- יט. איזה גנות נתגנה בלעם כשאמר לאתון "לו יש חרב בידי" ומה הפשט "ההסכן הסכנתי"?
- כ. מה הפשט "כי ירט הדרך לנגדי"?
- כא. מה הפשט בדברי המלאך "אולי נטתה מפני כי עתה גם אותכה הרגתי"?

פניני הפרשה

- כב. למה הרג המלאך את האתון?
- כג. מה היתה כוונת בלעם באמרו למלאך "אם רע בעיניך אשובה לי"?
- כד. למה אמר בלעם להשי"ת "את שבעת המזבחות ערכתי"?
- כה. מה היתה כוונת בלעם באמרו "לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל"? ומה הפשט "מה אקב לא קבה א-ל ומה אזעם לא זעם ד"?
- כו. על מי הכוונה בפסוק "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו"?
- כז. מה הפשט בפסוקים "ובגויים לא יתחשב"? "מי מנה עפר יעקב"?
- כח. למה לקח בלק את בלעם לשדה צופים ראש הפסגה?
- כט. למה כתבה התורה "וישם דבר בפיו", הלא כבר כתוב "שוב אל בלק וכה תדבר"?
- ל. מה התכוון בלק באמרו "מה דיבר ד"?" ומה התכוון בלעם באמרו "קום בלק"?
- לא. מה התכוון בלעם כשאמר "לא איש א-ל ויכזב ובן אדם ויתנחם"?
- לב. מה הפשט "לא הביט און ביעקב", לפי פשוטו ותרגומו? ומה הפשט "ותרועת מלך בו"?
- לג. מה ההמשך בפסוק "כי לא נחש ביעקב" לפסוקים הקודמים?
- לד. מה הפשט "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל"?
- לה. מה הכוונה בתורה "הן עם כלביא יקום... לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה"?
- לו. מה הפשט "וקבותו לי משם"?
- לז. למה לקח בלק את בלעם לראש הפעור?
- לח. למה לא רצה בלעם לשאול יותר מהקב"ה אם יקלל אותם? ומה הפשט "וישת אל המדבר פניו"?
- לט. איזה מדות רעות היו לו לבעלם? ומנין לומדים זאת?
- מ. מה הכוונה בפסוק "וירא את ישראל שוכן לשבטיו"?
- מא. למה כתוב "בנו בעור" – "בנו צפור"?
- מב. מה הפשט "שתום העין" לפי ב' הפשטים? ומהו צד השוה של שני הפשטים?
- מג. מה הפשט "נופל וגלוי עינים"?
- מד. למה אמר בלעם "מה טובו..."? ועל מי רמז באמרו "אהליך"? "משכנותיך"?
- מה. מה הפשט "כאהלים נטע ד"?

פניני הפרשה

- מו. מה הכוונה בפסוק "יזל מים מדליו" לפי התרגום?
- מז. מה הפשט "ועצמותיהם יגרם וחציו ימחץ"?
- מח. למה לא אמר בלעם בסוף "לעבור את פי ד' אלקי"? ומה היתה כוונתו באמרו "הנני הולך לעמי"?
- מט. איזה עצה נתן בלעם לבלק? ומנין שבלעם נתן עצה זו?
- נ. מה הפשט בפסוקים "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב"? "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת"?
- נא. למה הזכיר את הקיני אחר עמלק? ומה אמר על הקיני?
- נב. מה הפשט "כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך"?
- נג. מה התכוון בלעם באמרו "אוי מי יחיה משומו א-ל"?
- נד. מה הפשט "וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר"?
- נה. למה השתחוו העם לאלהי מואב?
- נו. מה הפשט "והוקע אותם"? ומה הכוונה "נגד השמש"?
- נז. על מי התכוון משה באמרו "הרגו איש אנשיו"?
- נח. מה אמר זמרי בן סלוא למשה?
- נט. איזה הלכה נתעלמה מהם? מי נזכר בהלכה זו? ומה אמר לו משה?

שאלות במפרשי התורה

- ס. מדוע בלק 'התרגש' מהריגת סיחון ועוג יותר מיציאת מצרים או קריאת ים סוף? (כלי יקר פרק כ"ב פסוק ב').
- סא. מה הקשר בין 'שלוש רגלים' ל- ג' רגלים של עם ישראל? (כלי יקר פרק כ"ב פסוק כ"ג).
- סב. כיצד הוכיחה האתון את בלעם? (תרגום יונתן בן עוזיאל פרק כ"ב פסוק ל').
- סג. מה התכוון בלעם במילים: "תמות נפשי..." "ע"פ תרגום יונתן בן עוזיאל? (פרק כ"ג פסוק י').
- סד. מה התכוון בלעם בברכה: "כאהלים נטע ה'" "ע"פ תרגום יונתן בן עוזיאל? (פרק כ"ד פסוק ו').